

Turcijas Republika

Vispārīgā informācija

Oficiālais nosaukums:	Turcijas Republika
Valsts iekārta:	parlamentāra republika
Galvaspilsēta:	Ankara
Valsts valoda:	turku

Teritorija

Platība:	783 562 km ²
Sauszemes robeža:	2648 km
Krasta līnija:	7200 km
Robežvalstis:	Armēnija 268 km, Azerbaidžāna 9 km, Bulgārija 240 km, Gruzija 252 km, Grieķija 206 km, Irāna 499 km, Irāka 352 km, Sīrija 822 km
Administratīvais iedalījums:	81 ils
Lielākās pilsētas:	Stambula (12,8 milj. iedz.), Ankara (3,9 milj.), Izmirā (2,7 milj.), Bursa (1,6 milj.), Adana (1,4 milj.)

Iedzīvotāji

Iedzīvotāju skaits (2014):	77 695 904*
Iedzīvotāju skaita pieaugums (2014):	13.3%*
Nacionālais sastāvs (2008):	turki 70-75%, kurdi 18%, pārējie 7-12%**
Reliģijas:	musulmaņi 99,8% (pārsvarā sunnīti), citi 0,2% (pārsvarā kristieši un jūdaisti)**

Ekonomiskie rādītāji

IKP pēc valūtas kursa (2015):	671,3 miljardi EUR*
IKP pieaugums (2015):	3,8%*
IKP uz vienu iedzīvotāju (2015):	10 230 EUR*
IKP PPP (2015):	1,44 triljoni EUR (18. vieta pasaulē)**
IKP PPP uz vienu iedzīvotāju (2015):	18 142 EUR (86. vieta pasaulē)**
IKP sastāvs (2015):	lauksaimniecība 8,1%, rūpniecība 27,7%, pakalpojumi 64,2%**
Preču eksports (2015):	140,5 miljardi EUR*
Preču imports (2015):	187,2 miljardi EUR*
Eksporta partneri (2015):	Vācija 9,3%, Lielbritānija 7,3%, Irāka 5,9%, Itālija 4,8%, ASV 4,5%, Francija 4,1%*
Importa partneri (2015):	Ķīna 12%, Vācija 10,3%, Krievija 9,9%, ASV 5,4%, Itālija 5,1%*
Eksporta produkti:	pārtika, tekstilizstrādājumi un gatavie apģērbi, metāla izstrādājumi, transporta līdzekļi un autodaļas
Importa produkti:	mašīnas un mehānismi, ķīmijas izstrādājumi, pusfabrikāti, degviela, transporta līdzekļi un autodaļas
Galvenās nozares:	tekstilrūpniecība, pārtikas ražošana, autorūpniecība, sadzīves elektropreču ražošana, ieguves rūpniecība (ogles, varš, bors), būvniecība, kokrūpniecība, papīra ražošana
Dabas resursi:	ogles, dzelzs rūda, varš, hroms, antimons, dzīvsudrabs, zelts, barīts, stroncijs, smirģelis, laukšpats, kaļķakmens, magnēzijs, marmors, perlīts, pumeks, pīrīts, māls, aramzeme, ūdens resursi
Ienākošās uzkrātās ĀTI (2015):	168,5 miljardi EUR***
Izejošās uzkrātās ĀTI (2015):	41,1 miljardi EUR***
Valūta (2015):	Turcijas lira (TRY); 1 EUR = 3,18184 TRY****

* Turkish Statistical Institute - www.turkstat.gov.tr

** Central Intelligence Agency - www.cia.gov

*** Central Bank of the Republic of Turkey - www.tcmb.gov.tr

**** European Central Bank - <http://sdw.ecb.europa.eu>

Fiskālais gads:	kalendārais gads
Inflācija (2015):	7,7%**
Bezdarba līmenis (2015):	10,4%**
Uzņēmumu ienākuma nodoklis:	20%

Papildus informācija

Tālsarunu kods:	+90
Interneta TDL:	tr

Turcija ir valsts Rietumāzijā un Eiropas dienvidaustrumos. Robežojas ar Bulgāriju, Grieķiju, Gruziju, Armēniju, Azerbaidžānas eskļāvu Nahčivanu, Irānu, Irāku un Sīriju.

Turcijas teritorija aizņem 783 562 km² lielu platību, no tās lielākā daļa (95%) atrodas Āzijā (Anatolija), mazākā - Eiropā. Šī iemesla dēļ Turciju uzskata par starpkontinentālu valsti. Turciju no trīs pusēm apskalo jūras: rietumos - Egejas jūra, ziemeļos - Melnā jūra un dienvidos - Vidusjūra. Turcijas teritorijas ziemeļrietumos atrodas Marmora jūra, kuru šķērso ģeogrāfiskā robeža starp Āziju un Eiropu.

Turcijas Republika ir demokrātiska valsts. Tā izveidojās pēc Pirmā Pasaules kara 1923. gadā, kad sabruka Osmaņu impērija. Turcija ir Eiropas Padomē (dalībvalsts kopš 1949), NATO (1952), ESAO (1961), EDSO (1973) un rūpnieciski attīstīto valstu G20 apvienībā (1999). Turcija ir ES asociatīvā dalībvalsts kopš 1963. gada un no 2005. gada ir uzsākusi oficiālās iestāšanās sarunas ar Eiropas Savienību. Kopš 1995. gada Turcija ietilpst ES muitas ūnijā. Turcijai ir cieša politiskā un ekonomiskā sadarbība ar Āzijas valstīm.

70-75% iedzīvotāju ir turki, DA daļā (Kurdistānā) dzīvo kurdi, arābi, adigejieši, ubihi, čečeni u.c., ZA – lazi, gruzīni, azerbaidžāni, turkmēņi, Eiropas daļā – bulgāri, albāņi, grieķi. Lielākā daļa ticīgo ir musulmaņi. Visblīvāk apdzīvota Turcijas ziemeļrietumu daļa, Melnās jūras piekrastes austrumdaļa un daži Turcijas R un D piekrastes ili. Nozīmīgākā turku diaspora atrodas Vācijā, aptuveni 3,5 milj. turku. Oficiālā valoda ir turku, bet minoritātes runā arī kurdu, azeru un dimli valodā.

Lielākā daļa Turcijas teritorijas atrodas Mazāzijas pussalā. Teritorijas lielāko daļu aizņem tuksnešainā Mazāzijas kalniene. Turcijas augstākā virsotne ir Ararats - 5165 m. Biežas zemestrīces. Gar jūras piekrasti šaurās joslās stiepas zemiene. Turcijas Eiropas daļā zemās Istrandžas un Tekirdāga grēda, viļņoti līdzenumi un Lejastrāķijas zemiene. Izrakteņi: hroma, volframa, vara, dzelzs, antimona, dzīvsudraba rūda, polimetāla rūdas, boksīti, akmeņogles, nafta, korunds, azbests, fluorīts, sērs, fosforīti, vārāmais sāls.

Dienvidu un Rietumu piekrastē Vidusjūras klimats, ZA piekrastē mitrs subtropu klimats, vidienē un A daļā kontinentāls subtropu klimats.

Mazūdenīgas un krāčainas upes. Lielākās upes Kizilirmaka, Eifrata, Tigra. Daudz ezeru. Lielākais augstkalnu sāļezers Vana ezers, teritorijas vidienē lielu ieplaku aizņem Tuza ezers.

Raksturīga liela augu valsts dažādība. Krūmāji un meži aizņem ap 16% teritorijas (Libānas ciedri, cipreses, mirtes, savvaļas olīvkoki, lauri, krūmveida ozoli, kastaņas, skābarži, melnalkšņi, egles).

Senajos laikos un viduslaikos tagadējā Turcijas teritorija vai daļa no tās ietilpa dažādās valstīs (Hetu valstī, Līdijas, Mēdijas, Ahemenīdu valstī, Maķedonijas, Aleksandra, Seleikīdu valstī, Pergamas valstī, Senajā Romā, Bizantijā u.c.). 11.gs. Turcijas teritorijā no Centrālāzijas ieeļoja tjurku klejotāju ciltis – oguzi. 14.gs 20 gados Mazāzijas ZR daļā izveidojās feodāla valsts ar Osmanu I priekšgalā. 14.-15.gs. Osmaņu valsts pakļāva visu Mazāziju, lielu daļu Balkānu pss. valstu (Serbiju, Bulgārijas valsti, Trāķiju, Maķedoniju, Bosniju u.c.), 1453.gadā iekaroja Konstantinopoli un nosauca par Stambulu; tā kļuva par Osmaņu impērijas galvaspilsētu. 15.gs un 16.gs pakļāva Krimas hanisti, Valahiju, Albāniju, daļu

Armēnijas, Sīriju, Palestīnu, Ukrainas dienvidu daļu u.c. 16.gs beigās līdz pat 19.gs norisinājās vairāki kari – Krievijas-Turcijas, Austrijas-Turcijas kari. 19.gs beigās, 20.gs sākumā pēc Itālijas-Turcijas un Balkānu kariem sabruka lielā Osmaņu impērija.

Vēl joprojām Armēnija nav samierinājusies ar turku īstenoto genocīdu pret armēņu tautu. 1915. gada 27. maijā Osmaņu impērijas parlaments pieņēma Tehdžira likumu, kas paredzēja lielu armēņu tautības iedzīvotāju skaitu pārvietošanu uz citiem valsts reģioniem politisku un drošības apsvērumu dēļ. Osmaņu armija īstenoja armēņu izlikšanu no viņu dzīvesvietām, lai vestu piespiedu kārtā vairākus simtus kilometru garā gājienā uz tuksnešainu apvidu mūsdienu Sīrijā. Mūsdienās 21 valsts šo prettiesisko rīcību oficiāli ir atzinušas par pirmo genocīdu pasaulē un tas ir otrais pētītākais genocīds vēsturē. Turcijas valdība neatzīst uzskatu, ka Osmaņu valsts iestādes būtu ar nolūku centušās iznīcināt armēņus.

Turcijas kultūra ir tjurku, Anatolijas, osmaņu (grieķu-romiešu un islāma kultūras sajaukums) un Rietumu kultūras sajaukums ar tradīcijām, kuras aizsākās līdz ar Osmaņu impērijas rietumniecisko virzību. Turcija no reliģiskas Osmaņu impērijas kļuvusi par modernu valsti, kurā reliģija šķirta no valsts. Republikas pirmajos gados valdība ievērojamus līdzekļus piešķīra lietišķai mākslai, muzejiem, teātriem un arhitektūrai.

Turcijas arhitektūras pērles ir Selima un Suleimana mošejas un Svētās Sofijas katedrāle. Bagātais arheoloģiskais mantojums ir viens no galvenajiem tūrisma apskates objektiem. Savos ziedu laikos Osmaņu impērija bija noteicošais spēks Vidusjūras austrumu un dienvidu daļā un Vidējos Austrumos.

Turku virtuves pamatā ir jēra gaļa, iecienīts ir arī jogurts no kazas piena, īpaši, ja tam pievieno gurķus, ķiplokus vai piparmētras. Šajā zemē ir senas kafijas dzeršanas tradīcijas.

Stambulas lielais tirgus ir 540 gadu vecs. To šķērso 64 ielas, teritorijā atrodas 4000 veikali ar 22 ieejām un nodarbināti pāri par 25000 darbinieku.

Turku slavenības ir mūsdienu Turcijas dibinātājs Mustafa Kemals Atatürks (1921.gads) un Nobela prēmijas laureāts rakstnieks Orhans Pamuks.

